

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Litere
Departamentul de Limbi și Literaturi Romane

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

**REINTERPRETAREA MITURILOR ÎN OPERA
AUTOAREI SYLVIE GERMAIN**

Coordonator științific :
Prof. Univ. Dr. Ivonne GOGA

Doctorand :
Roxana MAXIMILEAN

Cluj-Napoca
2024

CUPRINS

INTRODUCERE	9
0.1.Etimologia și definiția mitului.....	12
0.1.1.Mitul și celelalte tipuri de discurs.....	19
0.1.2.Trăsături și funcții ale mitului.....	22
0.2.Problematika și obiectivele cercetării.....	24
0.3.Metodologia cercetării.....	31
0.4.Alegerea corpusului.....	34
0.5.Structura tezei.....	35

PRIMA PARTE

MITURILE GRECO-ROMANE

INTRODUCERE PARȚIALĂ	40
I. Mitul Meduzei	43
1. Schiță a Meduzei antice.....	43
2. Originea Meduzei germaniene : cauzele abuzului.....	45
3. Consecințele abuzului : transformarea în Meduză.....	52
3.1.Consecințele fizice.....	53
3.2.Consecințele psihologice.....	60
4. Înfrângerea Meduzei.....	65
II. Călătorie în Infern. Mitul lui Orfeu în <i>Magnus</i> și <i>Chanson des mal-aimants</i>	73
1. Origini și rezonanțe ale mitului orfic.....	73
2. Călătoria infernală a personajului germanian.....	78
2.1. Cauzalitatea și progresul călătoriei infernale.....	79
2.2. Inițiere și renaștere spirituală.....	92
3. Eurydice sau dragostea pierdută.....	104
4. Orfeu, arhetipul poetului.....	111
III. Dragostea între Eros et Thanatos	117
1. Origini mitologice ale lui Eros și Thanatos.....	117
2. Eros sau dragostea-dorință.....	123

3. Erosul mutilat.....	132
3.1. Incestul.....	132
3.2. Violul.....	138
3.3. Necrofilia și voyeurismul.....	143
4. Dragostea mistică.....	148
5. Thanatos sau amenițarea dragostei.....	151
5.1. Nebunie și moarte.....	152
5.2. Moartea cauzată de rău.....	157
CONCLUZIE PARȚIALĂ.....	163

PARTEA A DOUA
MITURILE BIBLICE

INTRODUCERE PARȚIALĂ.....	166
I. Mitul lui Cain și Abel.....	171
1. Originile biblice ale mitului	171
2. Frații distruse de invidie.....	174
2.1. Trecerea la acțiune a invidiei.....	177
2.2. Invidia tăcută.....	184
3. Distrugerea frăției universale.....	186
3.1. Războiul, ruperea frăției universale.....	187
3.2. Discriminarea rasială.....	190
II. Mitul lui Iuda.....	197
1. Surse și metamorfoze ale mitului lui Iuda.....	197
2. Trădarea la nivelul micro-istoriei personajelor.....	200
3. Trădarea la nivelul istoriei colective.....	208
3.1. Pseudo-trădătorii.....	208
3.2. Colaboratorii.....	214
4. Mitul lui Iuda în pictură.....	217
III. Mitul lui Tobit.....	223
1. Rescrierea unui hipotext mitic.....	223

2. Copilăria traumatică, un alt palier narativ.....	226
2.1. Absența tatălui.....	227
2.2. Ritul trecerii spre maturitate.....	230
3. Transgeneraționalul și actualizarea cronotopului biblic.....	239
3.1. Strămoașa, marcă a emancipării hipertextuale.....	239
3.2. Actualizarea cronotopului și critică socială.....	244
CONCLUZIE PARȚIALĂ.....	248

PARTEA A TREIA

MITURILE LITERARE

INTRODUCERE PARȚIALĂ.....	251
I. Mitul Bunului sălbatic.....	254
1. Rădăcinile mitului.....	254
2. Strămoașa, legătura între timpul profan și timpul sacru.....	259
2.1. Timpul liturgic.....	259
2.2. Reconstrucția lui <i>illud tempus paradisiac</i> prin intermediul tradițiilor ancestrale.....	262
3. Credința strămoșelor.....	266
3.1. Sincretismul religios.....	266
3.2. Cultul morților.....	268
3.3. Transfigurarea morții.....	270
4. Strămoașele și descendenții lor.....	271
5. Anti-modelul Bunului sălbatic, simbol al căderii din Paradis.....	275
II. Mitul lui Peter Pan.....	282
1. Personajul lui James Mathew Barrie.....	282
2. Sindromul Peter Pan.....	285
3. Motivația izolării în <i>Neverland</i>	287
3.1. Fracturi istorice.....	287
3.2. Carențe afective.....	293
3.3. Ereditate coruptă.....	300

III. Mitul epidemiei. Studiu de caz : <i>Brèves de solitude</i>.....	304
1. Epidemia în literatură.....	304
2. Distopie coronaviriană.....	308
3. Încercarea singurătății.....	313
3.1. Între umanitate și animalitate.....	316
3.2. Reapariția traumatismelor din trecut.....	318
4. Pledoarie pentru mizerabili.....	319
5. Solidaritatea ca și întâlnire a Celuilalt.....	322
CONCLUZIE PARȚIALĂ.....	326
CONCLUZIE GENERALĂ.....	329
BIBLIOGRAFIE.....	340
INDEX DE NOȚIUNI.....	383
INDEX DE NUME PROPRII.....	392
ANNEXE.....	399

Această teză de doctorat își propune să exploreze nu numai prezența miturilor în opera scriitoarei franceze Sylvie Germain, ci și justificarea acestei reveniri la ficțiunea mitică. Scopul studiului nostru este să demonstrăm că Sylvie Germain se folosește de calitățile mitului pentru a aborda chestiuni umbroase ale realității contemporane, pentru a exprima nespusul, pentru a povesti nepovestitul, pentru a atinge adâncurile abisului ca să găsească acolo invizibilul, nebănuitul, neobservatul. Funcția etiologică a mitului este pusă în slujba descifrării marelui mister pe care Răul îl reprezintă dat fiind că opera lui Sylvie Germain se naște din confruntarea lumii cu un întuneric dens și cu tăcerea lui Dumnezeu. În reevaluarea mitologiei, scriitoarea creează povești emoționante care se apropie de marile tragedii. Opera sa bogată a fost caracterizată de critici ca fiind mitoforică, deci purtătoare de mituri, o caracteristică care mărturisește prezența imaginarului antic. Scriitoarea explorează vastul fond mitologic și extrage miturile care sunt cele mai potrivite pentru a exprima răul care domnește în lume, pentru a sonda abisul ființei umane. Ne propunem așadar în cercetarea noastră să discernem care sunt realitățile contemporane abordate în opera germaniană și care este rolul jucat de mit în descifrarea acestor mistere ale lumii. În concepția lui Sylvie Germain, memoria este stratificată, iar miturile se află la baza unei memorii ancestrale care se deschide dincolo de memoria istorică și de cea familială. Propunem ideea că opera romancierei se pretează unei analize interdisciplinare, abordarea mitocritică fiind completată de cea psihanalitică, psihogenealogică, filozofică, teologică și istorică. Proiectul nostru este în principal tematic, deoarece mitul are puterea de a ilustra o temă.

Abordarea noastră oferă o analiză a textelor germaniene în lumina mitocriticii, o nouă metodă propusă de Pierre Brunel și structurată în trei faze: emergență, flexibilitate și iradiere. În primul rând, identificarea ocurențelor mitice redundante a condus la principalele mituri prezente în opera germaniană și ne-a permis să ne structurem teza. Studiul flexibilității unui mit în cadrul unui text literar a scos la iveală nu numai talentul scriitorului, ci mai presus de toate preocupările sale. În ceea ce privește principiul iradierii, observarea acestuia a determinat identificarea miturilor semnificative pentru întreaga opera germaniană. În acest fel, structura în trei părți a tezei noastre reflectă tocmai cele trei tipuri de mituri care iriga producția literară a lui Sylvie Germain: miturile greco-romane, miturile biblice și miturile literare.

Prima parte a tezei se concentrează pe trei mituri de origine greco-romană considerate semnificative pentru opera germaniană: mitul Meduzei, mitul lui Orfeu și mitul lui Eros și Thanatos. Am considerat esențial să analizăm mitul Medusei în romanul care, din titlu, se referă la această divinitate străveche, *Copilul Meduză*. Folosirea mitului Meduzei este observată ca un semnal de alarmă tras de scriitor pentru a denunța o realitate socială terifiantă, abuzul sexual

asupra copiilor. Studiul nostru urmărește transformarea progresivă a victimei în Meduza, o metamorfoză percepută ca activarea fantastică a unui sistem de autoapărare. Cauzalitatea incestului este analizată folosind instrumentele psihogenealogiei, dar și instrumentele psihanalizei, esențiale pentru clarificarea unei traume. Observarea privirii ca mit primordial al mitului Meduzei este esențială pentru a înțelege intensitatea durerii resimțite de victimă.

În al doilea capitol al primei părți examinăm construcția mitului lui Orfeu în două romane germaniene, *Magnus* și *Chanson des mal-aimants*. Deși mitul orfic radiază în întreaga operă a romancierei, aceste două romane menționate mai sus urmează în mod evident mișcarea complementară *catabasis-anabasis*. Structura capitolului ilustrează diferitele căi de analiză deschise de studiul mitului orfic: călătoria în Infern, iubirea pierdută și Orfeu ca arhetip al poetului. Studiem din punct de vedere psihanalitic, psihologic și istoric traumele individuale și colective care declanșează călătoria infernală a protagonistului în abisurile inimii sale. Anabaza spirituală care marchează excipitul este o regulă în majoritatea romanelor germaniene și traduce, pe de o parte, paroxismul unei căutări arzătoare a celui alt și a divinității, pe de altă parte, sfârșitul unei călătorii inițiatice specifice pentru un bildungsroman. Analiza noastră încearcă să discearnă chipul Euridicei căutat de protagonist în adâncul iadului său interior. În cele din urmă, încercăm să pătrundem discret în culisele procesului de creație literară a lui Sylvie Germain, ea însăși un Orfeu care se străduiește să scoată la lumină frumusețea uitată a lumii. Ultimul capitol al primei părți a tezei include un studiu asupra temelor dragostei și a morții întruchipate de cei doi zei greci Eros și Thanatos, indisolubil legați în opera romancierei.

A doua parte a tezei se concentrează pe trei mituri de inspirație creștină, primul dintre ele fiind mitul lui Cain și Abel. Invidia este analizată ca principalul mitem al mitului fraților rivali pe două planuri diferite, cel al micro și al macro-istoriei personajului. Cain și Abel nu sunt doar arhetipul fraților antagoniști, ci întruchipează și fraternitatea universală ruptă. În al doilea capitol al celei de-a doua părți, cercetăm dezvoltarea mitului lui Iuda în jurul figurii arhetipale a celui mai mare trădător al culturii creștine. Încă o dată, urmărim două niveluri diferite de analiză, cel individual respectiv cel colectiv. Într-adevăr, tema trădării este evidentă mai ales la nivelul mării Istoriei pe care Sylvie Germain nu încetează să o pună la îndoială. În capitolul al treilea studiem rescrierea *Cărții lui Tobit*, un text apocrif al Bibliei, în romanul *Tobie des marais*. Ne concentrăm mai ales asupra semnelor emancipării hipertextuale care desemnează evident talentul literar incontestabil al lui Sylvie Germain, dar și ancorarea ei în contextul socio-istoric al secolului trecut. A treia parte a tezei o dedicăm analizei miturilor literare prezente în opera lui Sylvie Germain. În primul capitol, ne concentrăm asupra mitului

Bunului Sălbatic ca simbol al unei umanități arhaice, în perfectă armonie cu natura înconjurătoare. Caracterizăm personajul bunicii ca pe un tip de personaj care îl întruchipează pe Bunul Sălbatic în romanele germaniene și deschide ușa unui *illud tempus* dispărut pentru totdeauna. În al doilea capitol, ne oprim asupra mitului lui Peter Pan pentru a discerne personajele care se identifică cu acest băiat devenit celebru pentru refuzul său de a crește. Folosind instrumente psihanalitice, încercăm să distingem motivele care împing această tipologie de personaje să se izoleze într-un *Neverland* simbolic. În cele din urmă, ultimul capitol al tezei este consacrat studiului mitului epidemiei într-un roman recent publicat, *Brèves de solitude*. Pornind de la cele mai cunoscute reprezentări ale molimelor de-a lungul istoriei, analizăm modul în care autoarea reușește să schițeze perioada apocaliptică trăită de întreaga lume în timpul pandemiei de Covid-19. În sfârșit, observăm care sunt consecințele izolării impuse pentru gama de personaje descrise în roman, deoarece, potrivit lui Sylvie Germain, cea mai dificilă problemă provocată de pandemie a fost încercarea singurătății profunde.

Cuvinte cheie: mit, mitologie, mitocritică, psihogenealogie, psihanaliză, mit biblic, mit literar, istorie, religie.